

Marx, de tornada

A l'autor d'"El Capital" devem haver descobert la relació entre l'economia i la política

REYES MATE*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 13.12.08

Marx ha tornat, de moment, a les llibreries. Es reediten els textos més polítics, surten del magatzem exemplars empolsats d'El Capital i els escriptors que ensumen la direcció del vent omplen pàgines preguntant-se ¿quin Marx torna?

No el que se'n va anar per la porta del darrere de la història disfressat de comunista, revisionista, luxemburguista o gramscianista. Durant un segle la humanitat ha tingut temps d'experimentar amb alguna d'aquestes fórmules com es pot vèncer el capitalisme, i no hi ha hagut manera. La caiguda del mur de Berlín va encalçar el fantasma que recorria Europa, el comunisme darrere del qual, com diu el Manifest comunista, corrien "el papa i el tsar, Metternich i Guizot, radicals francesos i policies alemanys": és a dir, els poders fàctics. Han caçat la peça i els manifestants s'han dissolt.

NO TORNA un Marx alternatiu, sinó un altre de molt més pròxim als nostres dimonis, algú capaç de dir en aquests moments una paraula verdadera sobre la crisi que ens envaeix. Aquesta paraula no és fàcil de pronunciar. Estem assistint al sorprenent espectacle que parlen els que han de callar, i callen els que haurien de parlar. Parlen, efectivament, polítics molt viatjats, economistes de prestigi o dirigents mundials que des dels seus llocs de comandament no s'han assabentat de per on venia el perill i que ara ens esbronquen perquè no podem pagar una hipoteca

que ells ens van posar a l'abast. O són uns incompetents, per no saber, o si sabien i van callar, uns malànimes. Haurien de callar i deixar l'espai lliure perquè parlin els que van néixer com a alternativa al capitalisme. Aquests són els fills, nebots o néts de Marx, els mateixos que no van saber trobar la fórmula alternativa i per això no diuen res. Aquest marxisme ambiciós no torna.

Torna, sí, el Marx que va ser capaç de veure com ningú les tripes del capitalisme i que com tots nosaltres es va quedar fascinat per la vida burgesa i pel poder creador/destructor del capitalisme. A l'autor d'El Capital devem el fet d'haver descobert la relació entre economia i política. Per tant, que l'economia ha d'estar dirigida des de la política, una tasca hercúlia i a contracorrent perquè "la forma de producció de la vida material domina en general el desenvolupament de la vida social, política i intel·lectual", és a dir, que els diners tendeixen a convertir-se en poder. Seva és també la idea que a la fàbrica hi ha alguna cosa més que els diners i la voluntat del patró, és a dir: el capital de l'amo, la feina dels obrers i la confiança dels compradors. També ens va transmetre la idea de crisi periòdica. La producció ha de ser competitiva; d'aquí ve la necessitat de revolucionar els sistemes de producció i de reduir costos salarials. Al debilitar-se la capacitat adquisitiva del treballador, augmenten els estocs de mercaderies, amb tota la seqüència que tan bé coneixem.

A l'hora de dissecar el monstre, Marx és incomparable. Ell amb això no en tenia prou. Volia donar-hi una completa rèplica oferint un pla alternatiu. Llavors va haver de recórrer a previsions o profecies que no s'han complert. Això ho donem per descomptat. El que ara ens fascina és llegir les seves crítiques al capitalisme no en el context d'una

estratègia alternativa, sinó com la cara d'una moneda la creu de la qual és la fascinació per aquest mateix capitalisme. Al citat Manifest, Marx fica l'estilet a les entranyes del sistema --"la burgesia ha ofegat en les aigües gelades del càlcul egoista els espeternecs sagrats de la pietat feudal. Va reduir la dignitat personal al valor de canvi, i en lloc de les moltes llibertats durament conquistades hi va col·locar l'única i indiferent llibertat del comerç"-- per dir a continuació que "la burgesia ha tingut en la història un paper eminentment revolucionari; aquesta commoció constant de la producció, aquesta permanent sacsejada de tot el sistema social, aquesta agitació i constant provisionalitat és el que distingeix l'època burgesa de totes les anteriors". No se sap què s'ha d'admirar més, si la radicalitat de la crítica o l'entusiasme, quasi apologia, del crític pel capitalisme.

NO ÉS MÉS pròxim aquest Marx. Amb ell som conscients del perill d'un sistema que enverina les aigües, contamina l'aire i desertitza la terra. I com ell vivim seduïts per una manera de viure gratificant per a qui la disfruta, amb l'excitant afegit de posar a prova cada dia la capacitat revolucionària dels nostres coneixements científics. Fins i tot ens resulta pròxim el Marx històric --el Moro, com l'anomenaven en el seu temps-- escindit entre el treball teòric realment visionari i la lluita per l'existència, per com arribar a final de mes. El que ara ens diuen els seus intèrprets és que no es va proposar mai acabar amb el sistema, tan sols fer-lo coherent i racional. Qui en tot cas s'enfronti críticament al capitalisme no podrà passar de Marx, ja que, com diu un altre Marx, el bisbe de Munic, al seu llibre també titulat El Capital, "Karl Marx no és mort i ens l'hem de prendre seriosament".

* Professor d'investigació del CSIC.